

PEL CAMÍ DELS ULLS

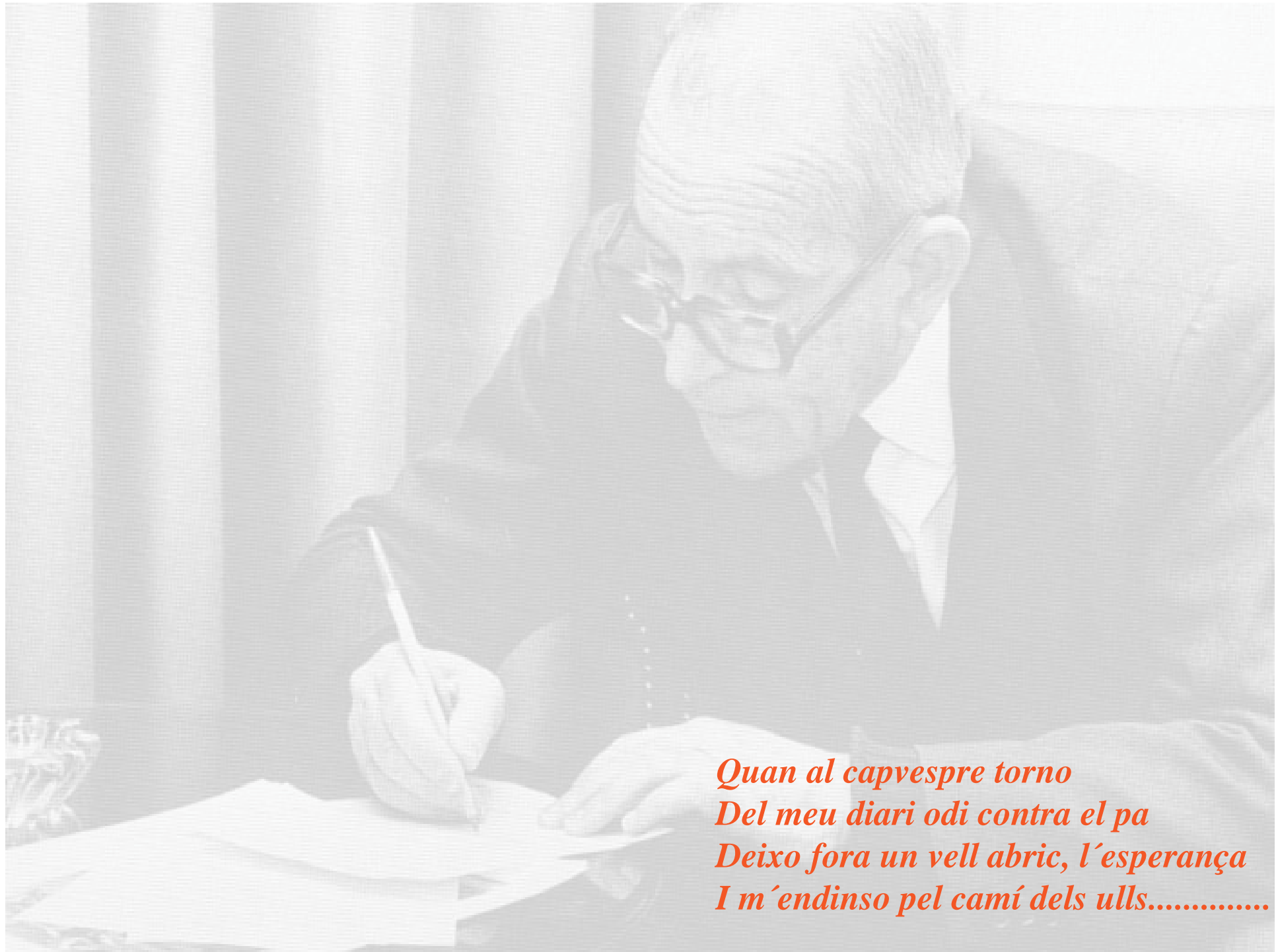
SALVADOR ESPRIU

Veü i piano en concert.

Un projecte de:

Rosa Delor-Mireia Fornells-Joan Miquel Hernández-Fina Rius-Jesús Rodríguez Picó-Teresa Vilardell

Amb la col·laboració del *CDESE*, l'Ajuntament de Arenys de Mar i Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
Institutió de les Lletres Catalanes

*Quan al capvespre torno
Del meu diari odi contra el pa
Deixo fora un vell abric, l'esperança
I m'endinso pel camí dels ulls.....*

PEL CAMÍ DELS ULLS

Pel camí dels ulls és un concert de piano a quatre mans amb textos d'Espriu.

Pel camí dels ulls vol mostrar un altre Espriu. Un Espriu diferent, inesperat, i tanmateix tant Espriu com el que va quedar fixat en l'imaginari col·lectiu gràcies a les representacions teatrals, avui ja clàssiques, d'*Antígona*, *Ronda de mort a Sinera*, *Primera història d'Esther*, els poemes de *La pell de brau* i les cançons de Raimon. Salvador Espriu fou extraordinàriament popular durant els anys de resistència franquista i en l'esclat de la democràcia. Després va esdevenir un llarg silenci, fruit d'haver estat inevitablement instrumentalitzat. També l'exultant vitalisme de la transició, després de tants anys de censura, no encaixava amb el rigor ètic amb què únicament se l'havia llegit.

Espriu és minuciós a l'hora de dissenyar el pes, contingut i recorregut de la seva obra; és enormement culte; cultiva l'hermetisme; és elegíac, i també deliciosament irònic. Espriu és més gran que el seu *locus* mític de Sinera, i per això pot ser abordat des d'angles molt diversos. **Pel camí dels ulls** aposta per un tema que apareix amb força al llarg de la seva producció: Espriu va intentar d'entendre la realitat que l'envoltava a través d'uns ulls de dona. Va cercar la part femenina que tot home duu a dins, el dualisme intern —masculí femení— que tots transportem misteriosament. Fascinat per l'hermetisme va usar en algunes ocasions la signatura amagada del pentagrama pitagòric: l'**estrella de cinc puntes**, que es perfila en un únic traç i que es clou en el seu propi inici, que **Pel camí dels ulls** adopta per bastir i construir la dramaturgia, tant pels seus elements simbòlics —a cada punta d'estrella, segons la tradició pitagòrica, li correspon un dels quatre elements primordials: **terra, aigua, aire, foc**, generats per l'**esperit**, com conceptuals —és sabut que les teories pitagòriques sobre la proporció troben la seva representació en la música.

Així doncs, **Pel camí dels ulls** és un recorregut musical i literari per 5 perfils de dones estructurat d'acord amb la pauta que marca l'estrella pitagòrica, un instrument que el poeta utilitza, entre d'altres, per crear i construir la seva obra.

Els 5 perfils de dones són:

1. La **Mare** representa l'**Esperit**, és l'amor sublim.
2. **Letícia** és la **terra** que es regenera en el seu cicle natural.
3. **Laia** és la dona d'**aigua**, el mite de la sirena.
4. **Carlota** és el somni d'**aire** de l'amor lèsbic adolescent.
5. **Fedra** crema en el **foc** de l'amor incestuós.

Els textos que revelen cadascuna d'aquestes dones abasten diversos gèneres literaris com són la narració, la poesia i el teatre, amb registres que van des de l'elegíac al relat gòtic i del tràgic a l'irònic.

El piano tocat a quatre mans compta amb un parell de peces inèdites creades a propòsit per Jesús Rodríguez Picó.

Esperit: la mare

«Però les mans oloroses de molsa,
les benignes mans de la meva
mare, són quietes per sempre,
allí, sota la nit dels xiprers.»

Aire: Carlota

«i navegaré dalt del llom de
l'elefant per les mars
espesses dels baobabs del
somni.»

Aigua: Laia

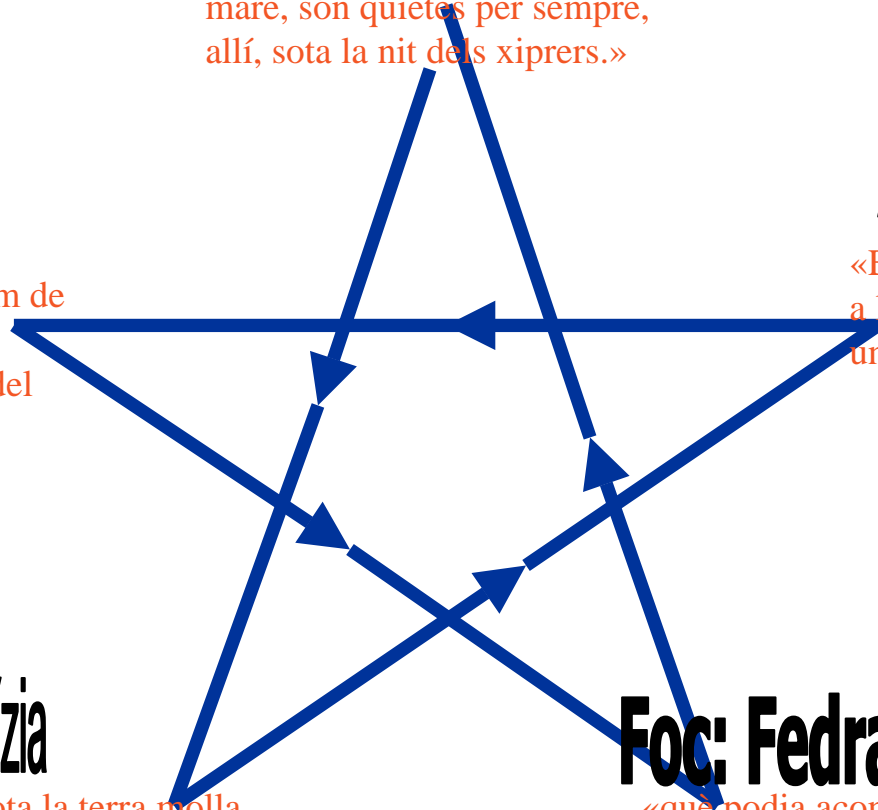
«Es va estremir i es va capbussar
a les ones, que l'acollien amb
una remor suau.»

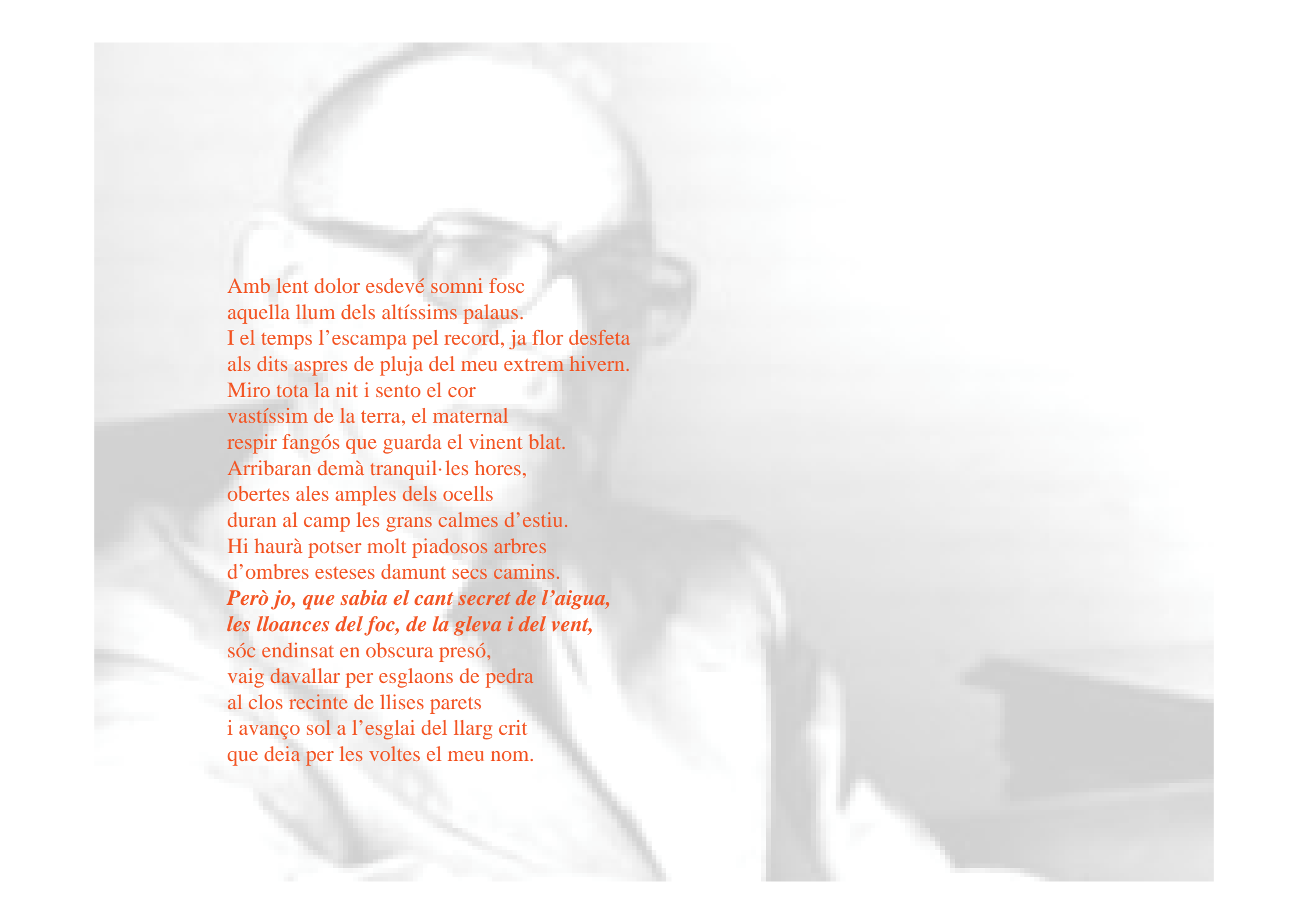
Terra: Letizia

«Letizia sota la terra molla,
blanca i freda sota la terra
molla.»

Foc: Fedra

«que podia acontentar el dimoni de
Fedra? Atenyia la passió suprema, el
fons del mirall de Narcís.»

Amb lent dolor esdevé somni fosc
aquella llum dels altíssims palaus.
I el temps l'escampa pel record, ja flor desfeta
als dits aspres de pluja del meu extrem hivern.
Miro tota la nit i sento el cor
vastíssim de la terra, el maternal
respir fangós que guarda el vinent blat.
Arribaran demà tranquil·les hores,
obertes ales amples dels ocells
durant al camp les grans calmes d'estiu.
Hi haurà potser molt piadosos arbres
d'ombres esteses damunt secs camins.
*Però jo, que sabia el cant secret de l'aigua,
les lloances del foc, de la gleva i del vent,*
sóc endinsat en obscura presó,
vaig davallar per esglaons de pedra
al clos recinte de llises parets
i avanço sol a l'esglai del llarg crit
que deia per les voltes el meu nom.

EL MIRATGE DE L'AMOR ET MIBALGE DE L'AMOR

Salvador Espriu mai no es va sentir atret per l'amor-passió: «*El complicadíssim problema del sexe no ateny el pòsit més profund de la meua personalitat discontinua*», fa dir al personatge que li és més proper, el doctor Rip. Però si a nivell personal *Eros* no l'atabalava, dels múltiples aspectes de l'amor en va fer tema d'una bona part de la seva obra narrativa i teatral, això sí: sempre amb una estimació negativa expressada sovint des d'una adolorida ironia. Perquè en realitat, el que l'interessava era el narcisisme femení com a vector del desig masculí.

A la novel·la *Laia* (1934), escrivia aquesta frase reveladora: «*Creia estimar l'home i s'estimava a ella mateixa. Que això és l'amor: un reflex*»: **Laia** és la «dona d'aigua», la sirena que inspira la relació *Eros* / *Thànatos*, l'amor transgressor i antisocial que només en la mort de l'home satisfà íntegrament el desig d'ella mateixa.

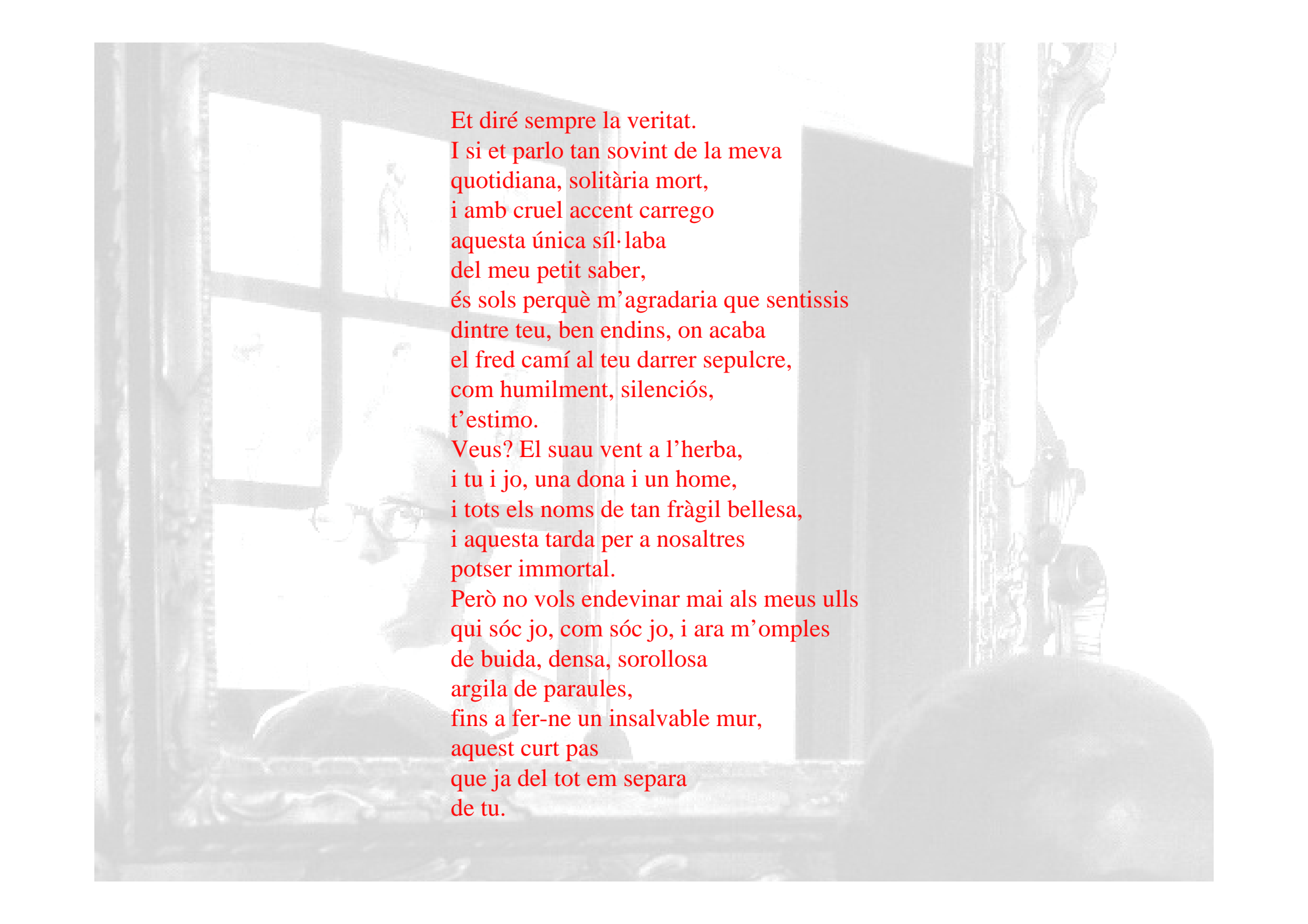
Miratge a Citerea (1935), nom que evoca l'illa de l'amor d'*Afrodita*, és un espai mental on una col·legiala adolescent, **Carlota**, i la monja que li ensenya literatura, experimentaran uns estranys efectes eròtics: «*unes dones joves dedicades a percaçar en elles, a través d'elles –enlluernades, arrossegades per un miratge inevitable– l'home, parencer, complement i víctima*». Mestra i alumna, en una paròdia irònica de l'amor platònic, creient satisfer l'objecte del seu desig l'una en l'altra, topen amb el miratge masculí generat per elles mateixes en elles mateixes.

En una paròdia de conte gòtic a la manera d'E. A. Poe, després de l'enterrament de la seva amant **Letícia**, el protagonista-narrador veu com la difunta reviu en el rostre de la seva cosina, la qual presta el seu cos a una resurrecció causada pel desig de l'amant i l'amor narcisista de la dona més enllà de la mort.

Fedra (1937-1977), heroïna tràgica, només estima un sol i mateix home, *Teseu*, que en la mesura que ella es va fent vella, es va rejuvenint en el mirall-miratge del seu fill *Hipòlit*. La dona, bella, orgullosa, madura i vexada no veu altra sortida digna que el suïcidi.

És l'amor fet de benignitat, desinterès i sacrifici de la **Mare** el que salva l'home de la destrucció de l'amor-passió? O bé: l'amor sublim de la **Mare** anul·la qualsevol altra possibilitat d'amar? Sigui com sigui, **l'amor és un miratge**, una il·lusió òptica i seductora en què l'estimat és el mirall on l'amant es contempla obsessionat pel seu mateix amor, aliè a l'altre, distret de la identitat real del qui suposadament és l'objecte del seu desig. Al poema **Amb música ho escoltaries potser millor**, Espriu hi va expressar des de la perspectiva masculina aquesta comunicació impossible motivada per la suposada incapacitat femenina de poder anar més enllà del miratge i conèixer de veritat qui és l'home.

Rosa Delor

A faded, grayscale background image of a man with glasses looking out a window. The window has a decorative frame and a view of a landscape with a figure. The text is overlaid on the right side of the image.

Et diré sempre la veritat.
I si et parlo tan sovint de la meva
quotidiana, solitària mort,
i amb cruel accent carrego
aquesta única síl·laba
del meu petit saber,
és sols perquè m'agradaria que sentissis
dintre teu, ben endins, on acaba
el fred camí al teu darrer sepulcre,
com humilment, silenciós,
t'estimo.
Veus? El suau vent a l'herba,
i tu i jo, una dona i un home,
i tots els noms de tan fràgil bellesa,
i aquesta tarda per a nosaltres
potser immortal.
Però no vols endevinar mai als meus ulls
qui sóc jo, com sóc jo, i ara m'omple
de buida, densa, sorollosa
argila de paraules,
fins a fer-ne un insalvable mur,
aquest curt pas
que ja del tot em separa
de tu.

FITXA ARTÍSTICA

Text literari: *Salvador Espriu*

Textos musicals: *C. Debussy, W.A. Mozart, I. Stravinsky, M. Ravel, F. Poulenc, G. Ligeti, Rachmaniov i Jesús Rodríguez Picó*

Piano a quatre mans: *Mireia Fornells & Joan Miquel Hernández-Sagrera*

Actriu: *Fina Rius*

Assessorament documental: *CDESE (Montserrat Caba)*

Tria de textos: *Rosa Delor.*

Selecció musical: *Jesús Rodríguez Picó, Mireia Fornells i Joan Miquel Hernández-Sagrera.*

Direcció: *Teresa Vilardell.*

TEXTOS D'ESPRIU:

1. *El caminant i el mur*, diversos poemes, referits a la mare.
2. *Letícia*. (Un conte de Poe sense Poe ni por, fragments.
3. *Laia*, fragments de la novel·la.
4. *Miratge a Citera*, fragments de la narració.
5. *Un altra Fedra, si us plau*, fragments de l'obra dramàtica.

COMPOSICIONS MUSICALS. (Repertori en curs):

- 1.W.A. Mozart: *Sonata KV. 521 en Do Major*.
- 2.S. Rachmaninov: *Six Morceaux. Op. 11 : Barcarolle*.
- 3.C. Debussy: *L'enfant prodigue*, fragment.
- 4.M. Ravel: *Rapsòdia Espanyola. Prélude à la nuit*
- 5..Gyorgy Ligeti: *Sonatina Allegro. Andante*.
- 6.Francis Poulenc. *Sonata III. Final: Très vite*
- 7.I.Stravinsky : *Petrouchka, primer quadre. Festa Popular de la Setmana de Carnestoltes*.
8. Jesús Rodríguez Picó. *Enllaç, i Eteri (Composicions creades expressament per al "Pel camí dels ulls")*.

L'EQUIP...

MIREIA FORNELLS i
JOAN MIQUEL HERNÁNDEZ

FINA RIUS

FINA RIUS

Llicenciada en Art Dramàtic per l'Institut del Teatre de Barcelona el 1980, ha treballat com actriu en teatre, cinema, televisió, radio i doblatge, i en la producció dels propis espectacles poètics com *Ales* de J. Verdaguer, *Un mar dins del calaix* de J.Ruyra i *El Palau de l'Alquimista* de Palau i Fabre, juntament amb Teresa Vilardell i Pep Paré.

En televisió la podem recordar en el paper de *Marina* en *El Cor de la Ciutat*, així com col·laboracions en sèries com *Majoria absoluta*, *La Mary*, *Psico-exprés* ò Tv-movies com *Germanes de Sang*, *El año que trafiqué con mujeres*, *El tráfuga* etc.

En cinema en la pel·licula de Jaime Chávarri *El año del Diluvio* i ultimament *Atlas de geografía humana* i *Tango Way*.

En teatre ha participat en obres com *Glups! Dagoll-Dagom*, *Pel davant i pel darrera*, *La Senyoreta Júlia*, *Leonci i Lena*, *Las Bizarrías de Belisa* i més darrerament *Vides de tants*, *L'Informe Lugano* i *Yerma*.

A la ràdio fa col·laboracions en diferents programes dramàtics i doblatge en català i castellà.

També ha treballat en la docència a l'Institut del Teatre com actriu especialista per l'assignatura direcció d'actors.

Ha participat en diferents cursos i seminaris amb **Lluís Pasqual**, **John Strasberg**, **Konrad Zschiedrich**, **Uta Hagen** amb **Karol Rosenfeld**, **Javier Daulte**...

MIREIA FORNELLS i JOAN MIQUEL HERNÁNDEZ

Mireia Fornells (Barcelona, 1976) i Joan Miquel Hernández-Sagrera (Arenys de Mar, 1972). Després i paral·lelament a una brillant activitat concertística per separat, aquests pianistes s'han proposat abordar la música per a piano a quatre mans, des de fa ja cinc anys i formen un dels duos pianístics més actius de l'àmbit nacional. Les seves propostes inclouen les obres mestres del repertori per piano a quatre mans, fent especial referència a la música contemporània dels nostres compositors (col·laboració amb Jesús Rodríguez Picó, Josep Soler i amb Domènec González de la Rubia), cosa que es reflecteix en l'estrena de diferents obres que els han estat dedicades.

Mireia Fornells, estudia Grau Superior de Piano al Conservatori de Badalona amb Nati Cubells, rebent també consells puntualment de la concertista Eulàlia Solè i obtenint sempre les màximes qualificacions, així com els Premis d'Honor de Grau Mig (1997) i Superior (2001).

Simultàniament als seus estudis musicals, va cursar Enginyeria Química a la Universitat de Barcelona.

Joan Miquel Hernández-Sagrera, cursa els estudis de Piano al Conservatori Superior de Música del Liceu amb els mestres Elsa Sanchís i Cecilio Tieleles essent premiat amb una Menció Honorífica al Grau Superior.

El 1996 tot just finalitzar els seus estudis, amplia repertori amb tot un seguit de grans essent becat pel Ministeri d'Afers Exteriors Espanyol i el Govern de Luxemburg.

Paral·lelament als seus estudis musicals, l'any 1995 es llicencia en Dret per la Universitat de Barcelona.

Posteriorment, els dos han estat formats sota la disciplina de l'escola russa, de la mà del mestre Leonid Sintsev, professor amb el que van cursar sis anys de post-grau, amb dues estades al Conservatori Estatal Rimsky-Korsakov de Sant Petersburg.

Les seves interpretacions han tingut una gran acollida i un èxit aclaparador per part del públic i de la crítica entesa, i han actuat en importants sales de tot el país (Auditori de Barcelona, Fundación Juan March de Madrid, Festival de la Porta Ferrada, Festival de Granada, Universitat de Barcelona, Festival Internacional de Música del Maresme), així com a l'estranger (França, Suïssa, Itàlia).

El duo ha estat guardonat al Concurs de Cambra Premi Ciutat de Manresa, així com també ha obtingut diverses Mencions d'Honor en concursos d'àmbit estatal.

Recentment, han estat becats en dues ocasions per l'AIE per assistir a diferents cursos internacionals a Espanya, Suïssa i a França, a on han tingut la oportunitat de treballar amb grans especialistes com Brigitte Engerer, Jean-François Heisser, el duo Pérez-Molina, el duo Benzakoun, Bruno Mezzena i Ullrich Koella, entre d'altres. Han estat enregistrats per Radio Clásica i per Catalunya Música.

JESÚS RODRÍGUEZ PICÓ

Nascut a Barcelona, Jesús Rodríguez Picó va realitzar els estudis musicals al Conservatori Superior de Música del Liceu, obtenint el títol de Professor Superior.

Instrumentista i compositor, va ampliar els estudis de clarinet a França, posteriorment es va familiaritzar amb el repertori de música contemporània, col·laborant en qualitat de clarinetista amb diversos conjunts especialitzats com el "Grup Instrumental Català", "Solars Vortices", "Multimúsica" etc. També va realitzar entre els anys 1976 i 1990 nombrosos concerts i gravacions radiofòniques, difonent la música per a clarinet i estrenant obres de compositors contemporanis.

Les seves composicions han estat interpretades per conjunts i orquestres com "Diabolus in Musica", "Solars Vortices", Grupo Koan, Orquestra Simfònica de Barcelona i Nacional de Catalunya, Filharmònica de Minsk, Orquestra Nacional de España, etc.

L'any 1982 va guanyar el premi del concurs de composició de Joventuts Musicals de Barcelona.

Paral·lelament a la seva activitat de compositor, ha exercit la pedagogia musical a diferents escoles de música i al Conservatori Professional de Música de Badalona. Ha col·laborat amb diversos mitjans de comunicació com Ràdio Barcelona i diferents revistes especialitzades. També ha format part del consell de direcció de "Catalunya Música- Revista Musical Catalana" (1989-1991).

L'any 1987 va elaborar el projecte de l'emissora de música "Catalunya Música", de la qual va ser cap de programes fins desembre de 1990, en què va incorporar-se com a Delegat de Música al Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Un cop acabat aquest període va tornar a l'activitat pedagògica, incorporant al catàleg nombroses obres concebudes per ser interpretades per estudiants de música, destaquen els diversos *Fragments d'estiu*, les cantates *Dissabte matí* i *El partit del segle*.

Les seves composicions estan editades per Editorial Boileau, La mà de Guido, Catalana d'Edicions Musicals, Clivis Publicacions, DINSIC i Amalgama Edicions. D'entre els diversos enregistraments discogràfics que recullen la seva obra destaquen tres discs compactes monogràfics, el primer inclou diverses composicions escrites entre els anys 1988 i 1991 com el *Concert per a clarinet i orquestra núm. 1*, i les *Imatges de l'Alícia*, el segon recull obres de cambra per a clarinet i piano.

És autor del llibre *Xavier Benguerel, obra y estilo*, publicat per Idea Books.

Ha escrit tres òperes *El paradís de les muntanyes* a partir d'Alfred Jarry, estrenada al Teatre Lliure de Barcelona l'any 1998 i enregistrada en disc per el *Barcelona Modern Project* dirigit per Marc Moncusí, *Hotel Occident* amb text de Lluïsa Cunillé, i *Opportunitas* obra estrenada al Festival Altaveu del 2004.

Rosa M. Delor i Muns

Membre del Patronat del Centre de Documentació i Estudi Salvador Espriu d'Arenys de Mar.

Catedràtica d'Institut de Llengua i Literatura Catalanes (1980 – 2006).

Doctora en Filologia Catalana amb una tesi que du per títol: *Per una hermenèutica de l'obra de Salvador Espriu* (Barcelona, 1990, Universitat de Barcelona).

El 1992 surt el primer volum de la col·lecció Salvador Espriu: Obres Completes / Edició Crítica i anotada, «Anys d'Aprenentatge», CDESE i Edicions 62 de la qual és directora. A l'actualitat se n'han publicat ja 14 volums.

En aquests moments està fent l'edició crítica de *El caminant i el mur* i *Final del laberint* de Salvador Espriu.

Està preparant un llibre sobre *Les relacions literàries entre Joan Fuster i Salvador Espriu*.

Treballa des de fa anys en un llibre sobre l'obra poètica de Salvador Espriu (1944-1984) que serà la segona part de *Salvador Espriu: Els anys d'aprenentatge* (1929-1943) Edicions 62, 1993.

Ha publicat diversos llibres sobre l'obra d'Espriu així com molts articles, bona part dels quals figuren a la *Bibliografia sobre Salvador Espriu* que s'adjunta.

També ha publicat articles sobre altres poetes, com ara Bartomeu Rosselló-Pòrcel, Joan Vinyoli, Pere Gimferrer, entre altres.

Ha col·laborat, assessorat i intervingut en el programa televisiu PRÉFACES de la Televisió Francesa: La Sept et Archipel 33, avec la collaboration du Centre Nationale de Cinématographie et du Ministère de la Culture et de la Communication. Direction du livre et de la lecture «Salvador Espriu», un fil d'Henry Colomer. Antenne Deux, París. Per a Omnium Cultural ha escrit el guió de «Salvador Espriu, el recte camí», productor Francesc Ribera. Ha col·laborat en el guió i ha intervingut com a entrevistada a la producció de TV3 «Salvador Espriu: El Meu Avi» (Barcelona).

Ha guanyat diversos premis: el «Recull» d'Assaig de l'any 1987, sobre «Salvador Espriu i la mística jueva». El d'«Assaig Salvador Espriu de Santa Coloma de Farners» de 1990, per la seva tesi doctoral. Guanya el premi de la Crítica de Serra d'Or de 1993 pel llibre sobre la narrativa d'Espriu *Els anys d'aprenentatge*.

Selecció bibliogràfica de Rosa Delor sobre Salvador Espriu:

- 1992 *Fonts dantesques a l'obra de Salvador Espriu*, dins Ramon Llull, *il lullismo internazionale, l'Italia*, a cura de Giuseppe Grilli, Napoli, , pp. 485-513.
- 1993 *Salvador Espriu, els anys d'aprenentatge (1929-1943)*, Edicions 62.
- 1989 *El caminant i el mur* dins «L'Alzina» a cura de Rosa M. Delor.
- 1989 *Salvador Espriu o «el cercle obsessiu de les coses»*, PAM.
- 1989 *Salvador Espriu o «el cercle obsessiu de les coses»*, PAM.
- 1990 *Ariadna al laberint grotesc (1934-1935) i la crisi de la República*, «Revista de Catalunya», 43 (juliol-agost), pp. 123-140.
- 1993 *La mort com a intercanvi simbòlic. Bartomeu Rosselló-Pòrcel i Salvador Espriu: diàleg intertextual (1934-1984)* PAM.
- 1994 *Introducció a Salvador Espriu: Israel. OC-EC, 1, 1993*, pp. IX-LXXIX.
- 1995 *Introducció a Salvador Espriu. El doctor Rip. OC-EC, 2, 1995*, pp. VII-LXVI.
- 1995 *Espribarderi*, dins DD.AA., *Salvador Espriu: algunes cartes i estudis sobre la seva obra*, PAM, pp. 29-48.
- 2003 *La roda del temps. Una antologia dialogada*, a cura de Rosa Delor, Cercle de Lectors.
- 2003 *Significació de la càbala en Espriu: metafísica i compromís*, Fundació Caixa de Catalunya, «Nexus», núm. 31, pp. 16-27.
- 2006 *Contribució a les relacions literàries entre Joan Fuster i Salvador Espriu a V. Simbor, Joan Fuster: relacions personals, relacions literàries.*, PUV, Universidad de València, pp. 27-95.
Salvador Espriu vist per Joan Fuster, «Indesinenter», Anuari Salvador Espriu, núm. 1, Arenys de Mar.

TERESA VILARDELL

Sabadell, 1957. Directora escènica i guionista.

Llicenciada en Arts Escèniques per l'Institut del Teatre i en Filologia Catalana per la UAB.

Actualment és professora a la Facultat de Ciències de la Comunicació de la Universitat Ramon Llull a l'Institut del Teatre i col.labora esporàdicament amb l'ESCAC. Aquesta activitat docent la combina amb l'escriptura de guions i la direcció escènica. Els seus darres muntatges "El mar dins d'un calaix" fet amb textos de J. Ruyra i amb la col.laboració plàstica de Perejaume, i "El Palau de l'Alquimista" fet amb poemes de Palau i Fabre, s'han estrenat durant aquesta temporada a l'Espai Brossa, amb un remarcable èxit de crítica. Altres escenificacions que cal destacar són: "Yes peut être" de Marguerite Duras, "Nits Blanques" de Dostoievski, "Informe Lugano" de Susan George, els musicals, "Tira't de la Moto" i "Línia Roja, i nombrosos espectacles fets amb textos d'escriptors catalans: "Lo cor de l'home és un mar" amb textos de Verdaguer al TNC, "Dedicació", amb textos de Carner al Grec, "Carles Riba, filòsof arquitecte" amb textos de Carles Riba al Teatre Lliure, etc... Pel que fa a l'escriptura de guions, és autora de nombroses tvmovies, algunes de les quals han rebut premis internacionals i també de llargmetratges. Ha participat en l'escriptura de telenovel.les com Poble Nou i Nissaga de Poder i en programes d'entreteniment a TV3 i TVE. Actualment escriu una mini-sèrie sobre Ramon Llull per encàrrec de l'ICC.

PEL CAMÍ DELS ULLS